

בס"ד

מאמר קדמות ס' הזוהר

ענף הראשון

להוכיח

שאי אפשר להיות שחיברו הרב ר' משה דליאון ז"ל כאשר העלילו עליו המעוררים. — ויחלק לשלשה מיני הוכחות:

א **ממה** שבספרו הנמצא אתנו בדפוס, ומטה שהובא בדברי הרמ"ק ז"ל בפרדס משאר ספריו אשר היה לו ז"ל בכתובים, מתברר שאין דרכו דרכי ס' הזוהר, ומתננדים דבריו לו בהרבה ענינים.

ב **בכ"מ** שמביא הר"ם דליאון בספרו הנמצא אתנו בדפוס את דברי ס' הזוהר, ומוכן שהבין ז"ל בו בטח"כ כוונה מוטעת, או שהיה לפניו נוסחא משובשת בס' הזוהר.

ג **במה** שנמצא בחיבורים שקדמו להר"ם דליאון או מהכמי דורו רק שהיו זקנים וחשוכים ממנו, ומביאים כבר דברי ספר הזוהר:

א **מה** שדבריו ז"ל נוטים מדרכי ס' הזוהר, שהביא הרמ"ק בפרדס.

(א) **הנה** בפרדס שער ערכי הכנויים מביא מדברי חר"ם דליאון (כ"ח) נזכר שם שער הכנויים ס"ב ובש"ס. ואף שבשער ערכי הכינויים שם קראו ר' משה סתם, ואינו מזכיר דליאון, בכ"ז ספרו טכיה עליו שהוא זה (עמ' 10) בס' השם, בעניני הכינויים במקומות הרבה שדבריו מננדים לדברי הזוהר, ולא רציתי להאריך להעתיק הקברים בלשונם

בלשונם בזה, רק ארשום דרך א"ב הערכים כסדר שהביאם הרמ"ק (ולא רשמתי רק המקומות שכתב הרמ"ק מפורש שדבריו סותרים דברי הזוהר, ועובתי המקומות שחלק עליו הרמ"ק בלא ראוי מפורשת מהזוהר. רק איזו מהן שאף שהרמ"ק חלק עליו בסגס והוספתי וצינתי בעצמי הראיות מזוהר ותיקונים שסותרים דברי הרא"ם דליאון), ויוכל הקורא לראותם בקל בס' הפרדס. ואלו הן הערכים: אדון הנפלאות, אז, אחת, בטן אשר אף שהרמ"ק לא הביא הסתירה מהזוהר. הנה הוא מבואר מדברי זוהר בראשית [ל.]. ותיקוני זוהר [ל"ב: פ"ג], ומ"ש בתיקונים [ע"ז]. בטן דאתמר בי' דא צדיק. הוא מ"ס כמו שהגיה רבינו הגר"א ז"ל בביאורו שם שצ"ל ידיר דא צדיק כמו שמבואר שם ריש תי' ל"ט), בת קול. נויה. הרב, חשמל. כריעה. לשון. יין. מחשוף הלבן. מט"ט (שאף שהרמ"ק לא הביא ראוי לדבריו לסתור דברי הרא"ם דליאון. הנה באמת מבואר בכ"ס בזוהר ותיקונים כדבריו שלא כהר"ם דליאון ובפ"ט בתיקונים (נ"ד. (ס: ע"ש), בעמקים, מתן תורה, נושא עון, סלה, פקידה, קדם, קרח הגורא (ושם כתב עליו הרמ"ק. שנחלקף לו קרח בגורא. ועין מ"ש בס"ד בביאורי לפר"א פ"ד הגה"ה ה' כזה), שלב, שיעור קומה, שמן. הנה ערכתי עשרים ושלושה ערכי כינויים שדבריו של הר"מ דליאון נגד דברי הזוהר אשר בזה הרבה כינויים שחלויים בהם עיקרי ענינים גדולים כאשר יבין המעיין). ובשער ההיכרות פ' י"ד הבא הרמ"ק דברי הר"ם דליאון בענין אליהו ז"ל וכתב עליו בזה הלשון. ודעתו בטלה מעצמו מתוך דברי הזוהר המגנדים לו. עכ"ל :

בספרו הנמצא אתנו היום ברפוס בשם הנפש החכמה ובהקדמתו קרא לו שם עור ס' המשקל *, עינינו הרואות שאף שכבר הי' למראה עיניו ס' הזוהר, וקורא לו שמות שונים ***) [לפעמים בשם בסתו

(*) נדפס בבאסיליא"ה ש"ס"ח על רביעיית ציון, והראשונים ז"ל קראוהו בשם ס' המשקל (הר"ם בן גבאי בעה"ק חלק העבודה פליא, ומהר"י בן הניב בעל עין יעקב בהקדמתו ובהגיגה ירושלמי בסופו), ובעל סדר הדורות הביא בח"א מספרו שנת ה"א לג' מדברי ש"ק ר' שם טוב מליאון חיבר ס' המשקל להגד שירים והרזות, וכן בשמות הספרים סוף ספרו (שהעתיק מס' שפתי ישנים) כחוב ג"כ בן. ונראה שזהו זה הספר בעלמו שהיברו ל' משה ב"ר שם טוב מליאון (וקלרו לקראו בשם אביו ר' שם טוב מליאון) ועל כן לא ראהו בעל ש"ק, שם מלעת פ"פ שמו שחול על מעשה השירים השקולים, וי"א שגיאה (וכמו כן מה שכלל אה"כ בסה"ד ח"א שם להביא ר"מ דליאון בפ"ע). — ודע שזמן חלק השני שם (בהאמר הנפש) עד סוף הענין, נדפס גם כן אצקת רובל חלק שני בנוסחא מתוקנת יותר מהשבוים הרבים שס' נפש החכמה :

(** אולי כפי מ"ש להלן ענף השני ה"ג אות ה' שהגלוים הראשונים היו מהחירים

בסתרי תורה' (ג' ע"ד מדפי הספר והוא בווהר בראשית כ' ע"ב, ושם ס"ז ב' והוא בווהר שלח לך קנ"ה ב', ושם ל"ט א', והוא בווהר ויקרא ו' ע"א), ולפעמים "אור ישראל" (כ"ג א' והוא בס' ויקרא י"א ב'), או בשם "מאורות העולם" (כ"ז א' והוא בווהר בא ל"ח ב') ולפעמים, מדרשות הפנימיים" (***) (ס' ע"א והוא ברע"ט אמור צ"ט ב'), בכ"ז בעיקר שימרו ודרכו נמשך בדרכי המקובלים שבדורותיו ושלפניו ז"ל ובנה רובי עניניו ע"פ ררכיהם (רק במקומות מעטים נמצאו דבריו ע"פ דרכי הזוהר, ובמקומות מספר נראה שהרכיב קצת ריש מלין מדברי הזוהר תוך דבריו כלי הזכיר שמו עליהן, אולי ג"ו מסבת רצונו בקיצור, ואיפשר נענש ע"ז מן השמים שהביא עצמו לידי חשד מהמעריעים ע"י כן, לפי שלא נוהג להביא הדברים בשם אומן במקומות אלו), הלא נראה בראש ספרו שכתב בענין, בריאה יצירה עשייה, וז"ל, "בריאה הוא קטן מסוד יצירה כי יצירה עולה על ענין בריאה", עכ"ל, וסיים שם אח"כ שהן "כנגד נר"נ", ויהיה לדבריו נשמה מיצירה ורוח מבריאה, אשר ידוע ומפורסם הפבו לכל קורא ס' הזוהר ותיקונים שמבואר במקומות רבים (ועיי' פרס לרמ"ק שער אבי"ע [שהוא שער ה"ז] ס"ח בזה) שבריאה למעלה מיצירה, והנשמה מבריאה והרוח מיצירה, גם מעיקרי הלשון הסבימו המפרשים, שבריאה הונח על יש מאין ויצירה על ציור וההגלמות יש מיש כיוצר מחומר (***) , וכ"כ הרמב"ן בפ"י

מסתרים מלאות ס' הזוהר, לכן אף הר"ס דליאון שהזכירו, אהז בכ"ז דרכו לקרוא לו שמות שונים להעלים דבר מלאות ומקום הספר מה דליאון, וכענין מ"ס הרמ"ק בפרס שער הכינויים פ"ב הקדמה א' בשמו של הר"ס דליאון ע"ד ריבוי הכינויים שהן להסמיר הענינים (אף שדבריו בזה אין נכונים כמ"ס הרמ"ק ע"ש):

(**) ישם זה קראו הראשונים לספרי הקבלה וצרייחום דמעמר"כ, וכבר האבן ידחי בספרו המנהיג ה' חפלה ס"ו מ"ז הזכיר מלאותי בסה"פ המנכ"ר ס' נריך לכוון כו', ושם ס"ו כ"ב ויש לי סמך בסה"פ אמר ס' ברוכים כו', וזו הביאו הראשונים בשם צרייחא דהכלות, ולשון סה"פ מדרשות הפנימיים מפורסם נגד מה שהראשונים ז"ל רגילין לקרות לצרייחא ומס"ק בשם ספרים החיצונים (והוא לה"ק של שם צרייחא, על שנאמרו ונשנו חוץ לכהמ"ד, לכן קראו לאלו פנימים על שדהרבה לא היו שומן אותן אף בכהמ"ד רק פנימה בחדר לפנים מחדר בהלנע ס' חכמה זו, וכן בדרשות מהרי"ו קורט ספרי קבלה בשם סה"פ:

(***) וכמ"ש בס"ד במאמר המהות שרשי לה"ק בנימוסי מלוח אלו ברא, ינר, שהרכבה מלת ינר הוא ינא נר, ר"ל ינא דבר מלייד

בפי' התורה ר"פ בראשית ששם בריאה הונח על יש מאין בלה"ק (ח"ש יוצר הרים ובורא רוח, כי הדדים נוצרו לאחר שנברא כבר הומר הארץ כמבואר בפ"א פ"ה עמ"ש בביאורי ד אות ה בס"ד). — וכן כתב שם ס' י' (יש ע"ג סדפי הספר) וז"ל ידוע הוא לבעלי הקבלה שבינוי שם שדי הוא סדת (הדין, כן נראה שצ"ל וחסרה המלה בדמוס) הקשה שלמעלה והיא בספירה ההמישית מתהלה נבורה, עכ"ל, אשר דוע ומפורסם בספר הזוהר בכ"מ ובפרט בזוהר ויקרא (י"א:), ועיין פרדס שער השמות (שהוא שער כ') פ"ז ופ"ג, ששם שדי הוא שם ספירה התשיעית שהיא יסוד עולם, ושם ספירת הגבורה הוא אלקים.

דעוד נמצאו בו דברים רבים מנגדים לשיטות קבלת הזוהר וימצאב המעיין בקל, ודי באלו השנים, שהן גלויים מפורסמים לכל מתחיל:

ב שבאיזו בקומות מביא דברי הזוהר והבין בהם כוונה מוטעת, אז שהיה לו נוסחא משובשת,

והנני מציג לדוגמא איזה מהן.

(א) **בפי' ד' (ט"ז ב' סדפי הס')** בענין הציצית כתב וז"ל, כסתרי התורה יש ד"א כו' כי סוד התכלת הוא כסא לכסא דוד הכלולה זהיא סוד סדה"ד כו". עכ"ל, אשר המאמר הוא בזוהר שלח לך ברע"מ (קע"ה.), ושם הלשון, תכלת איהו כרסייא לבית דוד ותיקונא דילי", וחשב הר"ם דליאון, שהכוונה כסא לכסא ביה דוד, אשר כסא מלכות בית דוד היא ספי' המלכות וכסא לכסא היא בעולמות שהחתי, ובאמת מבואר בזוהר תרומה (קל"ט.) תכלת דציצית תכלת דא איהו כרסייא רזא דתפלה של יד כו' כרסייא דדוינין ביה דיני נפשות כו", שידוע דתפלה של יד היא סדת המלכות עצמה, וכן פי' במק"מ שם, והפס ברע"מ כאן הלשון כרסייא לבית דוד, מפני שאמר כאן כסא המשפט, וכלשון המקרא (תהלים קכ"ב) שם ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד. דהיינו שבית דוד ישפטו המשפט וכמ"ש (ירמ' כ"א) בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט (ועי' ביאורי הגר"א לא"ח ר"ס כ"ה שכתב שציצית

מן הומר הנמלא כבר, והרכנת מלס ברט הוא כל ראה, שנה ומנהלה כמראה עין דבר גלג הים נראה כלל תחלה, נהיהו לין ואפס המליחות:

שציוצית הוא הכסא וחפילין אדם על הכסא, והוא מדברי התיקונים סוף ה'קון י' ב"ב א', והן ת"ת ומל' וע' זוהר שלח לד' קס"ג ב'), ולא הזכיר כאן כלל כסא לכסא (ועיי' רע"מ פ' צר"ל ע"ב שאולי משם יש קצה מקום לדברי הר"ם דליאון).

(ב) בס"י י"ב (כ"ד א') דע כי בשעה שמכרו השבטים כו' ע"ש כל המאמר עד סופו, כולו מועתק מן זהר חדש וישב (כ"ח ד' כ"ו א' ב') (אלא שקיצר הענינים, והוסיף וי"רב בו דרשות משלו כדרכו), והנה בסוף המאמר כתוב שם בוח' וו"ל, ומוצאי שבת כו' רפיו דנפקו משבת דהוי רפואה למכתהון ומוצאי שביעית דחבו לכנסת ישראל ולא עוד אלא דנפקו ממילה ולא קיימו אשר קדש". עכ"ל, ונדפס שם בפנים שצ"ל אות קדש במקום אשר קדש, ויותר נראה שצ"ל בשר קדש, והר"ם דליאון נראה שהי' לפניו הנוסחא משובשת ולא הי' בידו להגיה ולפרשה ולכן השמיטה לגמרי, וגרם לו זה לנמות מהבונה האמית' במ"ש ומוצ"ש דחבו לכנסת ישראל, שפירש הוא מה שלא שמרו שנת השמטה, שהוא ענין שלא נזכר בכל המאמר שם, וכל המאמר מדבר שם בחטא מכירת יוסף והפגם במדתו מדת צדיק, והדברים מכוונים כאן בסוף המאמר נגד מ"ש לעיל שם, על דלא נטרו ההוא ברית קדש בג' גוונין חד ברזא דצדיק דזבינו כו' וחד דכתיב [ורמ' י"א] ובשר קדש יעברו מעליך וחד ברזא דשבת דחללו כו' וכדין על ג' פשעי ישראל. עכ"ל, ומסיים נגד ג' אלו כאן, דנפקו משבת דהוי רפואה למכתהון, ד"ל לחטא זבינו דצדיק יוסף כמבואר שם במאמר למעלה בארוכה, דחבו לכנסת ישראל, היינו בזבינו דצדיק יוסף שאבדה כנסת ישראל שעשועי' בשערי ירושלים כמ"ש שם לעיל (על קרא דאל תשא מלא ביום השבת והנחתם בשערי ירושלים) דהוא שבת עילאה דחבתון בי' מדורי' ושעשועי' לאו איהו אלא בשער ירושלים כו' ואיהו כלה כו', והיינו כנסת ישראל דכאן, והשלישי הוא דנפקו ממילה ולא קיימו בשר קדש, וזו ברור בפ' המאמר כנראה לעין.

(ג) בס"י נ"א (כ"ד ד') מסדר והולך ענין ו' ברכות חתנים, אשר כל הדברים הן מדברי זוהר הרומה (קס"ט ב'). רק כשהגיע לברכה רביעי' חמישי' וששי', שמסודר בוזהר שם כסדר הספ' בוזהר תמיד, רביעית וחמישית בנו"ה, והששית ביסוד (ומבוארים שם בוזהר מלתא כשעמא איך כל ברכה מברכות אלו מכוונין לג' מדות אלו ע"ש). הנה הוא הר"ם דליאון שינה והפך הסדר ברכה רביעית כצדיק

בצדיק וחמשת וששית בנו"ה (וכתב פעמים אחרים החוקים לכוונן ול"ו ע"ש),
 ולא ידעתי אם ה' לפנינו נוסחא משובשת כזו בזוהר (והוא חזק
 שצריך לחסר ולהפך כל האמור שם בזה), או שמלאו לבנו מעצמו לשנות
 בזה ע"פ קבלתו כדעת איוו מקובלים שמסדרים צדיק קודם נו"ה
 שבכר דחה דעתם הרמ"ק בפרדס שער סדר האצילית פ"א ופ"ב ע"ש
 (גם דברי הר"ם דליאון שם שפ"י בפסוק ושבתם מים בששון מסעיני היסועה הז'
 נגד דרשת הזוהר)

(ד) בס"י נ"ב (כ"ג א' עד נ"ד א' ב') הביא (כשם אור ישראל, שהוא
 הזוהר כמס'ל) מאמר זוהר ויקרא י"א ב' לסדר
 עשרה מאמרות נגד עשרת הדברות (וקצת בענין זה נמצא בפסיקהא
 זוהרת דרבי טובי' פ' ואחחנן), והנה במאמר לא השא נגד יקוו
 המים שאמרו בזוהר שם, כל מאן דאומי לשקרא כאלו פריש אימא
 סאתרא לעילא פ"י הר"ם דליאון שם אימא תתאה כנסת ישראל
 שמפריד בינה ובין אלופו של עולם בין השמים למקום אחד.
 ע"ש, וכאמת לפי המבואר בזוהר בראשית ל"ג א' ר' יוסא אמר
 אל מקום א' דא כו' ושם י"ב א' דא איהו דכתיב יקוו המים כו'
 מקום א' למהוי שלימו בשית סמרון כו' ובפ' וארא כ"ח א' יקוו המים
 ההוא רקיעא כו' איהו בי כנישות כו' ואשקי לארעא דאיהו עלמא
 תתאה כו', נראה שיקוו המים אל מקום א' הוא בצדיק יסוד,
 ולפ"ז פריש אימא סאתרא לעילא הוא על אימא עילאה בינה
 שמסתלקת מעל הבנים, ואו הוא שאמרו כאן, כתרין קדישין לא
 מתיישבין בדוכתייה (שארן הבנים כל הו"ק מתיישבין במקום כראוי להקות
 תחת השמים העליונים כ"א כשהאם רוכצת על הבנים), וכמ"ש בזוהר ר"פ
 שמות לא מתיישבא בדוכתא אתריתא בר בההוא אילנא כו', וכן
 נראה שמפרש הגר"א ז"ל בביאורו כ"י על הרע"מ במאמר הרע"מ פ'
 יתרו צ"א ב' (אע"פ שלשון הרע"מ שם היה מקום יותר לנסות לפרשו כהר"ם
 דליאון לכאורה).

ובן בסיום המאמר הנ"ל ביאר שם הר"ם דליאון העשר' מאמרות
 לעשר ספירות, אשר עיקר הדבר נובע ממאמר הזוהר בהשמות
 לחלק א' מהזוהר ו' ע"ב ע"ש, אבל במעמי ייחוס כ"א מהמאמרות
 אל הספי' הוציא מלין מלכו דברים שהן רחוקים מדברי הזוהר
 שם לנמרי :

נ ממה שנמצא בחיבורים שקדמו להר"ם דליאון ומהכמי דורו זקני'
 ונרולים ממנו שמביאים כבר ס' הזוהר.

הנה הראי' המכרחת שאין לפצות פה לערער עלי' הוא מדברי הנאונים הראשונים בתשובותיהם שמביאים מאמרי הזוהר בשם מדרש ירושלמי, אשר לאורך הדברים ייחדתי להם מקום בפ"ע בענף השני ע"ש, אך בכ"ז לא עזבתי להעלות בכתב גם ההערות מאיזה מחברים אחרים שמביאים דברי הזוהר שג"כ יש סיוע מהם שלא הר"ם דליאון הוא הי' הממציאו כדברי המנקפים ומעוררים, (גם אשר לכד זה יש תועלת בענין ההערה הזו בסדרי זמני המחברים איוו חידושים שלא שערום מחברי סדרי הדורות).

(ה) ילקוט השמעוני מגלת רות רמו תתקצ"ט מובא מאמר „אמר ר' פרחיה" באותה שעה הי' הקב"ה דן את העולם וב"ד שלמעלה עומדין והקב"ה מסתירו שנאמר וילך איש עמדה מדה"ד והזכירו שנא' ושם האיש אלימלך מיד נגזר עליו ועל בניו מה כתיב וימת אלימלך וגו'. עכ"ל, ואין ציון על הגליון מקור המאמר הזה כדרך הילקוט בכ"מ. ובאמת המאמר הזה לא נמצא ברבה על רות, ולא בשום מקום אחר ממדרשים שבידינו, רק הוא נמצא בזוהר חדש ברות ס' ריש ע"ג (ד' אמשמרדם), וכן עוד בילקוט שם רמו ת"ר (בר"ה ומה אם) במאמר ר"מ הי' דורש שמות כוי שהוא מן רות רבה שלפנינו, הנה בסוף המאמר מסיים עוד, „מחלון שהוא לשון מחילה נזדווגה לו רות שהיתה מרתת מן העבירה וכליון לשון כלייה נזדווגה לו ערפה שיצא ממנה גלית". ע"כ, וזה הסיום לא נמצא ברבה לפנינו ולא במ"א במדרשים, ונמצא בז"ח ברות ס"א ב' בשינוי לשון קצת ע"ש, ואף שלכד המאמרים הנ"ל נמצא עוד מאמרים בילקוט רות שנרשם עליהם בגליון מדרש רות. ואין נמצאים במדרש רות רבה שלפנינו, ובע"כ מוכח; שהי' לפני מסדר הילקוט בנוסחא שלו הרבה מאמרים שלמים שחסרים לפנינו ברות רבה, וא"כ יש לומר שכמו כן אלו הב' מאמרים שהבאתי שנמצאים בז"ח לפנינו, איפשר לפני מסדר הילקוט היו נמצאים כתובים ברות רבה ומשם העתיקם ולא מן הזוהר חדש, בכל זה, יש עד המסייע לדעתי עכ"פ במאמר הראשון שאיננו ממאמרי מדרש רבות או מדרשים אחרים כי אם מן הזוהר חדש, כי זה החכם, ר' פרחיה בעל המאמר הזה, לא נמצא זכרו בשום מקום בשני התלמודים ולא בשום מקום במדרשי אגדות שבידינו, רק בזוהר חדש נמצא כ"פ (לכד במאמר הנ"ל שהבאתי, נמצא עוד בז"ח ס' בראשית י"ח ב' ועוד שם ברות ס' ריש ע"א, ועוד שם ס"ט ע"ד ע' ע"א, וכן במאמר מדרש ירושלמי שהבאתי

שהכאתי לקטן בענף השני שהבא בתשובת הנאונים שברתי שם בס"ד שהוא מדרש הנעלם מהזוהר, נזכר ג"כ מאמר מ' פרחי' ע"ש, ובעל סדר ידורות, שדרכו להביא גם החכמים המובאים בוותר וז"ח השמיים מלהזכירו כלל), ואדרבא מקום לומר כי גם שאר המאמרים שמובאים בילקוט רות בציון מדרש רות, הן מועתקים ממדרש רות הנעלם שבז"ח (והריקאנטי' וש"ב קוראים לו בשם מדרש רות סתם בכ"מ.) שהי' בידו בשלימות, כי מדרש רות הנעלם שבז"ח לפנינו נמצא חסר הרבה במבואר בו בסופו (וכן ביאר הגר"א ז"ל בפ"י על מדרש הנעלם רות כ"י, שהוא לפנינו חסר ומלא טעיות ומאמרים מחוסכים).

ואם זכינו לדין שמסדר הילקוט הי' לפנינו הו"ח מדרש רות הנעלם, יהי' ג"כ עד המסייע, שלא הר"ם דליאון חיברו, כי ר"ם דליאון נמצא בהקדמת ספרו נפש החכמה הנדפס שביריניו שחיברו שנת ג' לאלף הששי, ומסדר הילקוט, אף שזמנו נעלם מאתנו, אך ורק הזכירו בעלי מסדרי הדורות שנמצא ילקוט כ"י משנת ע' לאלף הששי, בכל זה לדעתי השערה קרובה כי הי' מסדרו הרבה קודם לזמן הזה (זה הילקוט הנכתב בשנת ע' לא היה הראשון כ"י המסדר עצמו, רק העתקה מאוחרת) כי לפי רוב המדרשים שהי' לפניו שלא נמצא עוד זכרם בחיבורי הראשונים ז"ל (רק הרוקח מביא הרבה מהן, אשר גם הוא היה קודם אלף הששי), יש לדון שהי' מחבר הילקוט מקדמוני קדמונים שעוד הי' מצוי בידם הרבה מדרשות שנאברו אח"כ ברוב הגזרות וגרושין ומלטולים, ואף אם נתפוס שזה הילקוט של שנת ע' הי' הראשון שנכתב בכ"י מחברו, ויהי' לפ"ז מחברו סמוך לזמן הר"ם דליאון, עם כל זה, הדבר רחוק שבזמן קצר כ"כ מימי הר"ם דליאון עד שנת ע', התפשט ס' הזוהר מספרד מקום הר"ם דליאון לאשכנז מקום בעל הילקוט שלפי המקובל הי' אשכנזי כידוע בשמו ר' שמעון דרשן מפראנקפורט, בפרט בימים ההם עתות התלאות והגזרות.

(ג) בס' ברית מנוחה מובאים מאמרים רבים בשם התנא רשב"י בלשון ארמי כעין לשון הזוהר (בדפוס בארדימשוב שלפני ימצאו בדפין אלו, ב' ע"ג, ג' ע"ג, י"ז ע"א, י"ח ע"א, י"ט ע"ג, כ"ב ע"ג, כ"ט ע"ג), ואף שאין נמצאים לפנינו בס' הזוהר, למדנו עכ"פ שהי' לפניו מאמרים בלשון ארמי בעניני קבלה בשם התנא רשב"י (וכאשר ידוע שס' הזוהר שלפנינו חסר הרבה, אין להסוה, אם לא נמצאו מאמרים לפנינו), ומחבר ס' ברית מנוחה לפ"ד

לפ"ד קצת הוא רב חכאי נאון, ואף לפ"ד האומרים שחיברו ר' אברהם מרמון ספרד, הגה גם הוא הי' בימי הרשב"א, והי' זקן וגדול מהר"ם דליאון שלפי המשוער הי' בערך תלמיד הרשב"א בזמנם ומעלהם, כי הרשב"א הי' תלמיד הרמב"ן, והר"ם דליאון אינו קורא להרמב"ן בשם מורו ורבו רק בשם הרב ז"ל סתם, נראה שלא הי' תלמידו כ"א כערך תלמיד התלמידו

(ג) **בס' אוצר הכבוד** שחיבר ר' מודרוס הלוי ב"א של הרמ"ה ממוליטולא פי' אנדות ע"ד

המוד (*), מביא בשם מדרש מאמרים שלא נמצאו במדרשות האגדה רק בזוהר נמצאו בלשונם, והן בפ' תמיד נשחט שם הביא וו"ל, וכזה ראיתי במדרש שהי' רבי יוחנן דורש בפסוק מהיטבאל בת מטרד ת' הלכות פסוקות. עכ"ל, ולא נמצא זה בשום מדרשות שלפנינו, רק בזוהר פ' תולדות קמ"ה ב' (ועיין בזוהר חדש בראשית ט' ע"א ושם כתוב לפנינו ש' הלכות, ועי' בביאורי לפר"א בקונטרס שם האחד אליעזר אוח ד' וה' מ"ש בזה בס"ד).

ועוד בפ"ב דר"ה כתב וו"ל, ושוב ראיתי במדרש ר' חזקי' הוי אזיל כו" ע"ש מאמר ארוך שלא נמצא במדרשות רק בזוהר חדש בראשית במדרש הנעלם ח' ע"ג, ור' מודרוס הלוי זה הזכיר בספרו פ"ק דר"ה שלמד סודו (*). הרמ"ה פ' הכונס בהיותו בן עשר ושוב זכה לברכתו בוקנותו, והרמ"ה נפטר שנת ה' אלפים וארבע ככתוב בהקדמת ס' צדה לדרך לר' מנחם בן זרח (וכן נמצא כתוב על מצבת קבורתו אשר ראיתי כתוב שעדה קיימת היום בסוליש' ולא),

א"כ הי' הרב ר' מודרוס הלוי בימי ר' משה דליאון כבר זקן גדול, ואף אם אולי איפשרי שהשיגו קצת ימי חייו את ימי ר' משה דליאון, ככ"ז לא הי' נפתה כ"כ במהרה להחזיק אשר יצא מתח"י ר' משה דליאון בזיוף ח"ו בשם מדרש ולהביא ממנו בסתם אם לא שבדקו אחריו יפה יפה.

(ד) **במגדל עוז** ה' תפלין פ"ג כתב בענין תפלין דרש"י ור"ה וו"ל, וכבר העיר עלינו רוח מסרום ומצאנו

(* נדפס באוידוולסטר הקס"ה על רביעיית בלגין, ורשמו שם כמעט על דף השער וכן בדברי המכתימים שהוא טניו של הרמ"ה, ונחמת כוס ב"א כמבואר מלשוננו ס"ק דר"ה שהרמ"ה סי' דודו :

ומצאנו מדרש נסתר ונעלם והוצרכנו לשנות מה שהורגלנו ותפסנו והחזקנו בכסדרן וכן נחננו רבותי האחרונים ז"ל שלמדנו חכמה הרשב"א וריב"ט מפי הרב החסיד ר"י בן הראב"ד וע"פ הרמב"ן ז"ל. עכ"ל, אשר בלי ספק המדרש נסתר ונעלם שהזכיר הוא ס' הזוהר * (שיש לשער שהגיע לידו בהיותו בארץ חקדושה כסבואר בספרו כ"פ, וע"כ כל שאר חבריו שבדורו חלמידי הרשב"א כמו ר' פרוץ בעל המערכת ואחרים מהמקובלים שבדורו לא הזכירוהו, כי לא נחששם עדיין כספרד), והנה גם הוא בעל מגרל עזו הי' בן דודו של הר"ם דליאון, ולא הי' נחפו כ"כ לשנות מנהגו בענין התפלין ע"פ מדרש שנעשה בזיוף ח"ו כימיו, אם לא אחרי החקירה ודרישה שאמת נכון הדבר לסמוך עליו לעשות מעשה רב.

(ס) הר' מנחם ריקאנט"י בספריו על התורה ועל מעמי המצות, מביא מדברי הזוהר

הרבה, וגם אותו הציגו בסדר הדורות מן ש"ק בדורו של ר"ם דליאון, וכאשר התבוננתי בחיבורי שני החכמים האלו ראיתי כדאי להציע מה שמצאתי בזה בס"ד, והוא כי לכאורה הי' נראה להכריע שא' מהם הי' מוקדם לחבירו הבא אחריו וראה חבורו, לאשר מצאתי כמה מאמרים וענינים בחיבוריהם שהן שוין כמעט בלשונם, אשר ניכרין הדבריו שהאחד העתיקם מלשון השני, והייתי סבור תחלה שהר"ם דליאון העתיק מן הריקאנט"י; כי הנה בריקאנט"י על התורה ריש ספרו כתב מאמר בסתם על ענין אות ב', ונמצא להר"ם דליאון בספרו נפש החכמה (כ"ג ב' ג') מביא זה הלשון אות באות בשם חכמים הראשונים אשר נחה עליהם הרוח בעלי השמות המפורשים כו' אמרו כי אות ב' כו', ויהי א"כ נראה מזה שהריקאנט"י היה הרבה קודם להר"ם דליאון עד שקוראו בשם חכמים הראשונים, וכן הענין שכתב הריקאנט"י בפ' שופטים (ר"ה ב', כד' וויניציאה שביד) באלף נשים דשלמה כמדבר ומחדשו מעצמו, כי כתב בזה"ל, "והרבה זמן הייתי גבוך כו' והתבוננתי על המכוכה כו' הוסרה המסוה מעל פני כו'. ע"ש, נמצא להר"ם דליאון בספרו מ"ו א' ב' כתב כל הענין הזה וכשתבין סוד האלף נשים כו' ע"ש כל הענין בקצרה מעט

(* שברוב המקומות גם' הזכיר מנחם בהדקן כדעה רס"י ישיבתו ז"ל :

מעט אבל דומה ללשונו של הריקאנט'י, אבל שוב חזרתי ומצאתי מאמרים אחרים בדברי שניהם, שמשמעותן בהיפוך, שהריקאנט'י ראה דברי הר"ם דליאון ומעתיק ממנו בשם מקובלים האחרונים, והוא מה שביאר הר"ם דליאון בספרו ט"ו ג' ד' שבאלף השביעי לא ימותו אותן המתים שהחיו באלף הששי ע"ש בארוכה, הביא זה הריקאנט'י פ' בהר (ק"ס ע"ג) בשם מקובלים האחרונים, וכן בפ' וישב ע"א א' ומה לנו עוד ראי' כי הנה ר' יוחנן כו' וכל הענין הנמשך ויש לשאול כו' ושם ע"ג ב' ובסתרי התורה אמרו כו' הכל הוא נמצא בדברי הר"ם דליאון בספרו מ"ה ב' ג' [ומובן מזה שהשם הזה ובסתרי התורה ששינה הריקאנט'י כאן לייחס לפ' הזוהר (נגד רגילותו בכ"מ לקראו בשמו) הוא שקלטו מלשון הר"ם דליאון הנ"ל אשר זהו דרכו לקרוא להזוהר בשם הנ"ל כמ"ל בענף זה את א"ן, וכן נראין הדברים וודאי שהריקאנט'י לא הי' מוקדם הרבה להר"ם דליאון, כי הריקאנט'י הביא בספרו פסקי הריקאנט'י סי' רי"א את הר"ש הברצלוני ז"ל והוא הרשב"א (כי הדבר שמביא נמצא בתורת הבית הארוך להרשב"א שער ה'). וכן מביא בחיבור הפסקים הזה הרבה פעמים תוספת רבי' פרץ, אשר ידוע שהוא הי' בימי הרשב"א זהרא"ש, א"כ הי' הריקאנט'י בימי תלמידי הרשב"א, שזהו דורו של הר"ם דליאון כמ"ל אות ב' (ולא עוד אלא שהי' נראה ט"ש הריקאנט'י בפ' התורה פ' וישב ע"ב ד' שאל הר' יום טוב את הר' שלמה ז"ל, כמדרסה שהוא שאלת הריטב"א לרבי הרשב"א, ואף שמצאתי בחשוכת זקן אהרן למהר"א הלוי הזקן ז"ל סי' כ"ב שכתב בלשונו שהריקאנט'י חיה תלמיד דימב"ן, ראה וודאי ולא תלמידו שלמד ממנו, שזה וודאי אינו, שאינו קורא להרמב"ן בשום מקום בשם רבו, גם היה מאוחר לו כמ"ש, רק כוונתו תלמידו העומד בשיטת קבלתו של הרמב"ן). ומעתה מוכרחין אנו לומר שהמאמר על אות ב' שבריקאנט'י ר"פ בראשית שהביאו הר"ם דליאון בשם חכמים הראשונים, באמת עיקרו של חכמים הראשונים לפני שניהם ז"ל, והריקאנט'י אע"פ שכתבו בסתם, לא טלבו הוא שחידשו, רק העתיקו מדברי אותן חכמים שהעתיק הר"ם דליאון או מדברי הר"ם דליאון, ונשאר רק קצת תמוה הענין דאלף נשים הנ"ל שנראה וודאי ברור מלשון הריקאנט'י שהוא המחדשו כנ"ל, וצ"ל שאף שכבר קדמו הר"ם דליאון ג"כ לחדש זה, לא הגיעו דבריו בזה ליד הריקאנט'י וקיימי' מסברא דנפשי':